עין משפט נר מצוה

יט א מיי' פכ"ג מהלכו' שבת הלכה יז סמג שם טוש"ע או"ח סימן שכב סעיף ו:

כ ב מיי' שם (ופ"ו מהל' גזילה ואבידה הל"ו) סמג שם ועשין ריד ולאוין עג טור שו"ע או"ח שם וטוש"ע חו"מ סימן שע סעיף ב:

כא ג ד מיי' פ"ד מהל' י"ט הלכה כ סמג לאוין עה:

תורה אור השלם

1 אַף אִישׁ אַל יָרֵב וְאַל יוֹכַח אִישׁ וְעַמְּךָ כִּמְרִיבֵי כֹהֵן: הושע ד ד

2 וַיֹּאמֶר יְיָ מִי יְפַתֶּה אֶת אַחְאָב וְיַעַל וְיִפֹּל בְּרָמֹת גִּלְעָד וַיֹּאמֶר זֶה בְּכֹה וְזֶה אֹמֵר בְּכֹה: וַיֵּצֵא הָרוּחַ וַיַּעֲמֹד לִפְנֵי יְיָ וַיֹּאמֶר אֲנִי אֲפַתֶּנּוּ וַיֹּאמֶר יְיָ אֵלָיו בַּמָּה: וַיֹּאמֶר אֵצֵא וְהָיִיתִי רוּחַ שֶׁקֶר בְּפִי כָּל נְבִיאָיו וַיֹּאמֶר תְּפַתֶּה וְגַם תּוּכָל צֵא וַעֲשֵׂה כֵן: מלכים א כב כ-כב

3 לֹא יֵשֵׁב בְּקֶרֶב בֵּיתִי עֹשֵׂה רְמִיָּה דֹּבֵר שְׁקָרִים לֹא יִכּוֹן לְנֶגֶד עֵינָי: תהלים קא ז

4 שָׂבַעְתָּ קָלוֹן מִכָּבוֹד שְׁתֵה גַם אַתָּה וְהֵעָרֵל תִּסּוֹב עָלֶיךָ כּוֹס יְמִין יְיָ וְקִיקָלוֹן עַל כְּבוֹדֶךָ: חבקוק ב טז

5 גַּם עֲנוֹשׁ לַצַּדִּיק לֹא טוֹב לְהַכּוֹת נְדִיבִים עַל יֹשֶׁר: משלי יז כו

6 כִּי לֹא אֵל חָפֵץ רֶשַׁע אָתָּה לֹא יְגֻרְךָ רָע: תהלים ה ה

7 אֵיךְ נָפַלְתָּ מִשָּׁמַיִם הֵילֵל בֶּן שָׁחַר נִגְדַּעְתָּ לָאָרֶץ חוֹלֵשׁ עַל גּוֹיִם: ישעיהו יד יב

8 כָּל מַלְכֵי גוֹיִם כֻּלָּם שָׁכְבוּ בְכָבוֹד אִישׁ בְּבֵיתוֹ: ישעיהו יד יח

9 נָחָה שָׁקְטָה כָּל הָאָרֶץ פָּצְחוּ רִנָּה: ישעיהו יד ז

10 וְרָבְצוּ שָׁם צִיִּים וּמָלְאוּ בָתֵּיהֶם אֹחִים וְשָׁכְנוּ שָׁם בְּנוֹת יַעֲנָה וּשְׂעִירִים יְרַקְּדוּ שָׁם: ישעיהו יג כא

11 כֻּלָּם יַעֲנוּ וְיֹאמְרוּ אֵלֶיךָ גַּם אַתָּה חֻלֵּיתָ כָמוֹנוּ אֵלֵינוּ נִמְשָׁלְתָּ: ישעיהו יד י

12 מִמִּי נָעָמְתָּ רְדָה וְהָשְׁכְּבָה אֶת עֲרֵלִים: יחזקאל לב יט

13 וְנָשָׂאתָ הַמָּשָׁל הַזֶּה עַל מֶלֶךְ בָּבֶל וְאָמָרְתָּ אֵיךְ שָׁבַת נֹגֵשׂ שָׁבְתָה מַדְהֵבָה: ישעיהו יד ד

מוסף תוספות

א. ומשני. תוס' הרא"ש.

ב. בתוס' הרא"ש איתא: לפי שחושבים שהם שלהם. (ועי' רש"ל).

לפירוש זה דאם הלל לא איירי אלא במקפידין אם כן אמאי קאמר לעיל לימא מתניתין דלא כהלל והא הלל במקפידין איירי ומתניתין דלעיל אתי שפיר כוותיה דהא רישא באין מקפידין איירי דקתני שואל דאילו למקפידין אסרינן שאלה לפי מה שפירש' להכי נראה לפרש עוברין משום מדה ומשום משקל כלומר קרובין לבא לידי כך שיעברו משום מדה שע"י שמקפידין זה ע"ז ורגילין ליקח במדה זה מזה גם ביו"ט יעשו כך וגם כל בני אדם הוי אסורין בכלי של מדה כדאמר בבילה (דף כט: ושם) אבל למקפידין נותן הוא עצה שלא ישתתפו שקרובים הן לבא לידי איסור מדה וכן לידי איסור משקל מתוך שרגילים לשקול על ידי הקפדתן גם ביו"ט לא ירגישו עד שישקלו ולידי מנין כשישאל אחד מהן ס' אגוזים יאמר לו תן לי מ' להשלים ק' כמו שרגילין לעשות ומשום לווין ופורעין ביו"ט כדאמר לעיל דלשון הלואה אסור והם מתוך שמקפידים יזכירו לשון הלואה לפי שיאמר השואל אם אזכיר לו לשון שאלה משמע דהדרא בעייניה לכך אומר לשון הלואה וכדברי הלל אף משום רבית דכשלוין זה מזה ככר באין לידי רבית לפי שפעמים שזה משלם יותר שאע"פ שמקפיד הוא בוש הוא שלא ישלם כמו שהלוהו בשביל שההנהו וכיון שאינו מוחל הוי רבית אבל שאר בני אדם מחלי ולא הוי רבית והשתא מתני' איירי במקפידין דסתם שכנים שאינם חברים מקפידין ומ"מ דרך שאלה מותר ומה שדברו כאן על מקפידין לא אמרינן אלא גבי חבורה שרגילים לישאל זה מזה תדיר ואתי לידי איסור אבל שכנים שאינן תדירין כל כך לשאול זה מזה מותרים ואין לגזור בהם שמא יבאו לידי איסור ולהכי לא משני כי אמר מתני' דלא כהלל דמתניתין איירי כשאין מקפידין משום דסתמא דמתני' איירי במקפידין כדפרישית. מ"ר: **מאי טעמא משום קוביא.** היינו כרבי יהודה בשם רבי טרפון דאמר אין אחד מהן נזיר שלא נתנה נזירות אלא להפלאה וסבירא ליה דלא מחית איניש לספיקא ולית הלכתא הכי אלא כאידך דר' יהודה כדפסקינן בסנהדרין בפרק זה בורר (דף כה. ושם). מ"ר:

[ח] **מטילין חלשים על הקדשים ביו"ט.** תימה דאמר בפרק ב' דקדושין (דף נג. ושם) דאין חולקין זבחים כנגד זבחים ומנחה כנגד מנחה ומפיק לה מלכל בני אהרן תהיה איש כאחיו ועוד דפריך התם מוהצנועים מושכין ידיהם והגרגרנים חולקין[א] מאי חולקין חוטפין כו' ואומר רבי דאין מועלת בהם חלוקה וגורל שיהא ממונו לקדש בו את האשה ולהוציאו בדיינים אבל מ"מ מטילין היו חלשין לתת לכל א' חלקו פן יריבו ביחד כדכתיב (הושע ד) ועמך כמריבי כהן והא דמשני התם חולקין לאו דוקא אלא חוטפין ולא משני הכי משו' דחולקין משמע כופין לחלוק ע"כ מחמת שחוטפין אותן שאינן שלהם.[ב] מ"ר:

מה

וכדברי [א](ב"ה) אף משום רבית אי הכי בניו ובני ביתו נמי בניו ובני ביתו היינו טעמא כדרב יהודה אמר רב [ב]דאמר רב יהודה אמר רב מותר להלוות בניו ובני ביתו ברבית כדי להטעימן טעם רבית אי הכי מנה גדולה כנגד מנה קטנה נמי אין ה"נ וחסורי מיחסרא והכי קתני [א]מפים אדם עם בניו ועם בני ביתו על השלחן אפי' מנה גדולה כנגד מנה קטנה מ"ט כדרב יהודה אמר רב עם בניו ועם בני ביתו אין עם אחרים לא מ"ט כדרב יהודה אמר שמואל [ב]מנה גדולה כנגד מנה קטנה אף בחול לאחרים אסור מ"ט משום קוביא: [ג]מטילין חלשין על וכו': מאי אבל לא על המנות א"ר יעקב [ג]בריה דבת יעקב אבל לא [ד]על המנות של חול ביו"ט פשיטא מהו דתימא הואיל וכתיב [1]ועמך כמריבי כהן אפי' מנות דחול נמי קמ"ל וא"ר יעקב [ד]בריה דבת יעקב °כל שחבירו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה מנלן אילימא משום דכתיב [2]ויאמר ה' מי יפתה את אחאב ויעל ויפול ברמות גלעד ויאמר זה בכה וזה אמר בכה ויצא הרוח ויעמוד לפני ה' ויאמר אני אפתנו וגו' ויאמר אצא והייתי רוח שקר בפי כל נביאיו ויאמר תפתה וגם תוכל צא ועשה כן ואמרינן מאי רוח [ה]א"ר יוחנן זה רוחו של נבות ומאי צא אמר רב צא ממחיצתי ודילמא התם היינו טעמא דכתיב [3]דובר שקרים לא יכון אלא מהכא [4]שבעת קלון מכבוד שתה גם אתה והערל וגו' שבעת קלון מכבוד זה נבוכדנצר שתה גם אתה והערל זה צדקיה חדא דכוליה קרא בנבוכדנצר כתיב ועוד צדקיה צדיקא מאי הוה ליה למיעבד ליה דא"ר יהודה אמר רב בשעה שבקש אותו רשע לעשות לאותו צדיק כך וכו' אלא מהכא [5]גם ענוש לצדיק לא טוב אין לא טוב אלא רע וכתיב [6]כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע [ו]צדיק אתה ה' ולא יגור במגורך רע מאי משמע דהאי חלשים לישנא דפורא הוא דכתיב [7]איך נפלת משמים הילל בן שחר נגדעת לארץ חולש על גוים וגו' אמר רבה בר רב הונא מלמד שהיה מטיל פור על גדולי מלכות לידע איזה בן יומו של משכב זכור וכתיב [8]כל מלכי גוים כולם וגו' אמר רבי יוחנן שנחו ממשכב זכור וא"ר יוחנן כל ימיו של אותו רשע לא נמצא שחוק בפה כל בריה שנאמר [9]נחה שקטה כל הארץ פצחו רנה מכלל דעד השתא לא הוה רנה ואמר ר' יצחק אמר ר' יוחנן אסור לעמוד בביתו של אותו רשע שנא' [10]ושעירים ירקדו שם ואמר רב יהודה אמר רב בשעה שביקש אותו רשע לעשות לאותו צדיק כך נמשכה ערלתו שלש מאות אמה והיתה מחזרת על כל המסיבה כולה שנאמר שבעת קלון מכבוד שתה גם אתה והערל ערל בגימטריא שלש מאות הוי ואמר רב יהודה אמר רב בשעה שירד אותו רשע לגיהנם רעשו כל יורדי גיהנם אמרו שמא למשול עליהם הוא בא או [ז]ליחלות כמותם הוא בא שנאמר [11]גם אתה חולית כמונו אלינו נמשלת יצאתה ב"ק ואמרה [12]ממי נעמת רדה והשכבה את ערלים [13]איך שבת נוגש שבתה מדהבה א"ר יהודה אמר רב שבתה אומה זו שאמרה

מדוד

וכדברי (בית) הלל. דחיים שמא יוקירו חיטי בהלואת ככרות אף משום רבית: **בניו ובני ביתו נמי.** ליחוש לרבית וכל הני: **להלוות.** משלו: **בניו ובני ביתו.** הסמוכים על שלחנו דכיון דהכל משלו אין כאן רבית: **להטעימן טעם רבית.** שידעו כמה קשה אלמא כיון דמשלו הוא אין כאן איסור רבית. והלכך גבי מדה ומשקל ומנין נמי לאו קפידא הוא אלא להשוותם בלא קנאה: **אי הכי מנה גדולה כנגד מנה קטנה נמי.** דמוקמינן טעמא לקמן משום קוביא ואפי' בחול אסור וכיון דהכל משלו אמאי אסור להטעימן טעמא קוביא בעלמא הוא: **מאי טעמא.** מותר ולא חייש לקוביא: **כדרב יהודה אמר רב.** דלהטעימן בעלמא הוא: **עם אחר לא כדרב יהודה אמר שמואל.** דכיון דמקפידין עוברין משום מדה ומשקל ומנין: **משום קוביא.** דגזל הוא דאסמכתא לא קניא. והא אסמכתא דסמיך על הגורל אם יפול גורל אמנה הגדולה אזכה בה ולפיכך תלה עצמו אף לגורל הקטנה על הספק ואילו יודע מתחלה שכן לא היה מתרצה: **של חול.** של קדשים של אתמול: **כמריבי כהן.** ככהנים אלו שהם בעלי מריבה: **אפי' דחול נמי.** ליסתרי להו להפיס ביו"ט כי היכי דלא לינצו: **זה בכה.** אני אפתנו בכה: **שבעת קלון.** בנבוכדנצר משתעי שהיה מטיל משכב זכור על המלכים וכשהגיע יומו של צדקיהו נמשכה ערלתו ג' מאות אמה והיינו שבעת קלון: **חדא דכוליה קרא בנבוכדנצר כתיב.** שפיר מצית לאוקמי כוליה בנבוכדנצר וה"ק שתה גם אתה כאותם שהיית מקלה אותן והערל והתערל והתגנה: **בשעה שעשה לו כו'.** לקמן היא. מדקאמר לאותו צדיק ש"מ אנוס היה: **ענוש לצדיק לא טוב.** צדיק המענים לא טוב וכיון דאינו טוב הרי הוא רע: **וכתיב לא יגורך רע.** אלמא אינו נכנס במחיצתו: **חולש על גוים.** בנבוכדנצר כתיב: **ושעירים ירקדו שם.** ולא אנשים ובשביל הבריות מסתלקין המזיקין ונמצא מבטל גזירת המלך: **המסיבה.** מלכים שהיו מסובין ויושבין לפניו: **גם אתה חולית כמונו אלינו וגו'.** ביורדי גיהנם כתיב דכתיב לעיל מיניה שאול מתחת רגזה לך לקראת בואך וגו' [א]: **חולית כמונו אלינו נמשלת.** לשון ממשלה: **נעמת.** סבור אתה להיות בנועם מן האחרים:

מדוד

מסורת הש"ס

א) [נ"ל הילל], ב) ב"מ עה. [ושם מסיק הש"ס ולאו מילתא היא כו' וישוב נכון על קושיא זו ביאר הט"ז באו"ח סימן שכ"ב ס"ק ד], ג) [נ"ל ברה ומשום שאביו לא היה הגון לפיכך לא הזכירו. כ"כ רש"י בעירובין פ. ד"ה בריה], ד) [נ"ל ברה], ה) סנהדרין פט. קב:, ו) [חגיגה יב: סוטה מב. סנהדרין קג.], ז) ס"י ליחלוש, ח) [שייך לעיל קמח: במשנה],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה גם אתה וכו' וגו' חלית כמונו או אלינו כצ"ל והד"א:

גליון הש"ס

גמ' כל שחבירו נענש על ידו. עי' ב"ב דף כב ע"א תוס' ד"ה אנא ענשתיה:

מוסף רש"י

כדי להטעימן טעם ריבית. שידעו כמה מצטער ומיצר הנותנו, ויבינו כמה עונשו גדול (ב"מ עה.). **זה רוחו של נבות.** שלפי שהוא הרג נבות היה רוחו מחזר לפתותו ולהפילו (סנהדרין קב:). **לא יגורך רע.** לא יגור אצלך (חגיגה יב:) לא יגור עמך רע (סוטה מב.).

רב נסים גאון

פרק עשרים ושלשה
שואל אדם

וכדברי בית הלל אף משום ריבית. הוא שהוקדם זכרו בראש הפרק [דף קמח] וכן היה הלל אומר לא תלוה אשה ככר לחברתה עד שתעשנו דמים שמא יוקרו חטים או יוזלו ונמצאו באות לידי רבית. ועיקר זה במשנה בפרק איזהו נשך [דף עה].

רבינו חננאל

וכדברי ב"ה שאומרים לא תלוה אשה מחברתה ככרות כו'. **ומטילין חלשים כו'.** פירוש מטילין גורלות. **אבל לא על המנות,** אוקמוה על המנות של חול ביו"ט. **נבוכדנצר** אנס צדקיהו בעבירה, וכיון שנענש נבוכדנצר ע"י צדקיהו נענש גם הוא, שנאמר שבעת קלון מכבוד זה נבוכדנצר, שתה גם אתה והערל זה צדקיהו. ואמרינן האי קרא כוליה בנ"נ כתיב, ועוד צדקיהו צדיקא מאי הוה ליה למיעבד. אמר רב יהודה אמר רב בשעה שעשה אותו רשע לאותו צדיק כן נמשכה ערלתו וכו'.